

Prawo spadkowe Teoria. Orzecznictwo. Kazusy

Wydanie 2.

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Zagadnienie 1

Uwagi wstępne

Zapamiętaj!

- Prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi IV KC.
- Spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku, którą jest chwila śmierci spadkodawcy.
- Powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu.
- Spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego tylko z przyczyn określonych w przepisach KC.
- Spadkobierca niegodny zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

1.1. Pojęcie spadku

Kodeks cywilny nie zawiera definicji legalnej nazwy „spadek”. Z art. 922 § 1 KC wynika, że **spadek** tworzą prawa i obowiązki majątkowe zmarłego, które przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów KC. W orzecznictwie wskazuje się, że spadek to wyodrębniona masa majątkowa, poddana przepisom prawa spadkowego¹.

Polskie prawo opiera dziedziczenie na zasadzie **sukcesji generalnej**, gdzie prawa i obowiązki zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób².

Na plusika

Jak wynika z powyższego, ustawodawca nie wymienia enumeratywnie wszystkich praw i obowiązków majątkowych oraz sytuacji prawnych, które z chwilą śmierci spadkodawcy (stosownie do księgi IV KC) przechodzą na jego spadkobierców. W skład spadku wejdą np. prawo własności środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku ban-

¹ Zob. wyr. SA w Krakowie z 30.9.2015 r., I ACa 799/15, Legalis.

² Zob. wyr. NSA w Warszawie z 9.8.2006 r., I OSK 56/06, Legalis.

kowym³, należność z tytułu zaległych rat renty odszkodowawczej (za czas do śmierci uprawnionego)⁴, niewypłacona a należna rata emerytury⁵, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu⁶, prawo dzierżawy⁷, długi istniejące, które powstały za życia spadkodawcy i które nie wygasły z chwilą otwarcia spadku⁸, co do zasady, udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością⁹, udziały w samoistnym posiadaniu nieruchomości¹⁰, ciążący na spadkodawcy obowiązek naprawienia szkody, a w szczególności szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym (z ograniczeniem szkody na osobie) i zatem wynikający z przepisów szczególnych¹¹, zobowiązania z tytułu poręczenia wekslowego¹², prawa wynikające z umowy określającej sposób korzystania z rzeczy wspólnej¹³, prawa i obowiązki majątkowe wynikające z umów o prowadzenie rachunków bankowych, w stanie istniejącym w chwili otwarcia spadku¹⁴, posiadanie samoistne¹⁵, prawo żądania zwrotu wywłaszczonej nieruchomości¹⁶, prawo do jednorazowego odszkodowania pieniężnego z tytułu wypadku przy pracy, do którego stosuje się przepisy ustawy z 12.6.1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.)¹⁷, prawa i obowiązki majątkowe wynikające z najmu lokalu mieszkalnego¹⁸.

Do spadku nie należą jednak prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami (art. 922 § 2 KC).

³ Zob. wyr. SA w Warszawie z 19.4.2005 r., I ACa 923/04, Legalis.

⁴ Zob. wyr. SA w Rzeszowie z 14.2.2013 r., I ACa 494/12, Legalis.

⁵ Zob. wyr. SA w Szczecinie z 18.6.2013 r., III AUa 83/13, <http://orzeczenia.ms.gov.pl>

⁶ Zob. wyr. SN z 16.12.1999 r., II CKN 632/98, Legalis.

⁷ Zob. post. SN z 7.10.1997 r., I CKN 224/97, Legalis.

⁸ Zob. wyr. SA w Lublinie z 2.11.2016 r., III APa 16/16, Legalis.

⁹ Zob. wyr. SA w Warszawie z 28.10.2016 r., I ACa 1727/15, Legalis. Sąd słusznie jednak podkreśla, że dziedziczenie udziałów nie musi prowadzić do wstąpienia spadkobiercy do spółki i przyznania mu uprawnień współnika. O tym, czy spadkobiercy zostaną współnikami, w istocie decydują pozostali udziałowcy. Sąd wskazuje, że spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ma charakter kapitałowo-osobowy, co oznacza, że współnicy mogą wpływać na ustalenie kręgu udziałowców i nie muszą akceptować przystąpienia do spółki określonych osób. Przejawia się to, w szczególności, w instytucji umownych ograniczeń w dopuszczeniu do spółki spadkobierców, które przewiduje art. 183 KSH. Wspólnicy mogą bowiem nie życzyć sobie współpracy z następcą zmarłego udziałowca.

¹⁰ Zob. post. SN z 7.9.2016 r., IV CSK 691/15, Legalis.

¹¹ Zob. wyr. SA w Szczecinie z 18.12.2015 r., I ACa 290/15, Legalis.

¹² Zob. wyr. SA w Katowicach z 1.4.2015 r., I ACa 1069/14, Legalis.

¹³ Zob. wyr. NSA w Warszawie z 5.2.2015 r., II FSK 148/13, Legalis.

¹⁴ Zob. wyr. SA w Szczecinie z 14.1.2015 r., I ACa 717/14, Legalis.

¹⁵ Zob. wyr. SA w Warszawie z 20.12.2011 r., VI ACa 865/11, Legalis.

¹⁶ Zob. wyr. NSA w Warszawie z 9.8.2006 r., I OSK 56/06, Legalis.

¹⁷ Zob. wyr. SN z 23.8.2005 r., I UK 360/04, OSNAPiUS 2006, Nr 13–14, poz. 221.

¹⁸ Zob. wyr. SN z 19.2.2002 r., IV CKN 769/00, Biul. SN 2002, Nr 6, poz. 17.

Na plusika

Do spadku nie wchodzi np. prawo do bieżącej renty odszkodowawczej¹⁹, uprawnienie do żądania stwierdzenia postanowień wzorca umowy za niedozwolone²⁰, prawo do wglądu do dokumentacji medycznej²¹, prawa i obowiązki wynikające z przepisów ustawy o transporcie drogowym, chyba że w ustawie tej wyraźnie postanowiono odmiennie²², obowiązek podatkowy, w tym obowiązek poddania się postępowaniu podatkowemu²³, zwolnienia i ulgi podatkowe²⁴, prawo do emerytury lub renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych²⁵, świadczenia z ubezpieczenia społecznego²⁶, prawo do jednorazowego odszkodowania z ubezpieczenia wypadkowego²⁷, prawo do rekompensaty zabużańskiej²⁸, prawo żołnierza zawodowego (emeryta lub rencisty wojskowego) do przydzielonej mu kwatery stałej²⁹, renta strukturalna³⁰, prawo o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego³¹, uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o umorzenie zaległości podatkowej³², uprawnienie do żądania uchylecia uchwały zgro-

¹⁹ Zob. wyr. SA w Rzeszowie z 14.2.2013 r., I ACa 494/12, Legalis.

²⁰ Zob. post. SN z 19.5.2010 r., I CZ 121/09, Legalis.

²¹ Zob. wyr. WSA we Wrocławiu z 22.6.2009 r., IV SA/Wr 96/09, Legalis.

²² Zob. wyr. NSA w Warszawie z 4.12.2007 r., I OSK 1665/06, Legalis.

²³ Zob. wyr. NSA w Lublinie z 5.11.1997 r., I SA/Lu 1435/96, Legalis.

²⁴ Zob. wyr. WSA w Warszawie z 12.4.2017 r., III SA/Wa 1437/16, Legalis.

²⁵ Zob. wyr. SA w Łodzi z 4.4.2017 r., III AUa 664/16, Legalis; wyr. SA w Łodzi z 29.12.2015 r., III AUa 1069/15, Legalis; wyr. SA we Wrocławiu z 24.4.2014 r., III AUa 2412/13, Legalis.

²⁶ Zob. wyr. SA w Lublinie z 17.12.2015 r., III AUa 496/15, Legalis. Sąd wskazał, że świadczenia z ubezpieczenia społecznego nie mają charakteru cywilnoprawnego i prawo do nich nie podlega cesji, dziedziczeniu ani innej formie następstwa prawnego, są to bowiem prawa ściśle związane z osobą zmarłego. Prawo do tych świadczeń powstaje wyłącznie wskutek spełnienia ustawowych przesłanek określonych w przepisach z zakresu ubezpieczeń społecznych, a do tych nie należy wstąpienie w prawa przysługujące innej osobie. Stanowią o tym art. 922 § 2 KC w zw. z art. 136 ust. 1 EmRentFUSU.

²⁷ Zob. wyr. SN z 7.3.2017 r., III UK 88/16, ONSAPIUS 2018, Nr 5, poz. 62. Sąd Najwyższy wskazał, że zgodnie z art. 922 § 1 KC prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi IV. Wprawdzie z treści tego przepisu nie wynika to *expressis verbis*, jednak zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie przyjmuje się jako niebudzące wątpliwości, że dziedziczeniu podlegają jedynie prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym. Dziedziczenie nie obejmuje więc praw i obowiązków publicznoprawnych, które dla przejścia na inne podmioty wymagają wyraźnej podstawy ustawowej we właściwych sobie gałęziach prawa. Ich przejście, o ile ono następuje, nie jest objęte pojęciem dziedziczenia. Nie są one także składnikiem spadku. W drodze dziedziczenia nie przechodzą więc na inne podmioty uprawnienia i obowiązki, które wynikały dla spadkodawcy z innych stosunków niż cywilnoprawne. Jest to całkowicie niezależne od tego, czy dana gałąź prawa przyjmuje ich wygasanie w chwili śmierci ich „nosiela”, czy też nie. W aktualnym stanie prawnym nie budzi wątpliwości, że jednorazowe odszkodowanie jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego, a nie świadczeniem ze stosunku pracy. Tym samym prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a więc także prawo do jednorazowego odszkodowania z ubezpieczenia wypadkowego, nie wynika ze stosunków o charakterze cywilnoprawnym, wobec czego nie podlega dziedziczeniu na podstawie art. 922 § 1 KC.

²⁸ Zob. wyr. NSA w Warszawie z 24.5.2016 r., I OSK 2025/14, Legalis.

²⁹ Zob. post. SN z 18.3.2015 r., I CSK 111/14, Biul. SN 2015, Nr 5.

³⁰ Zob. post. NSA w Warszawie z 6.6.2012 r., II GSK 867/12, Legalis.

³¹ Zob. wyr. SA w Szczecinie z 23.10.2007 r., III AUa 740/07, OSA 2009, Nr 12, poz. 23.

³² Zob. post. WSA w Gdańsku z 27.9.2005 r., I SA/Gd 880/02, Legalis.

madzenia przedstawicieli członków spółdzielni³³, spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego³⁴.

Do długów spadkowych należą przede wszystkim obowiązki majątkowe, które ciążyły na spadkodawcy do chwili jego śmierci, z chwilą tą nie wygasły i przeszły na jego spadkobierców. Ponadto, długi spadkowe stanowią również obowiązki majątkowe związane z dziedziczeniem, które nie wynikają ze stosunków istniejących za życia spadkodawcy, lecz powstają z mocy przepisów prawa spadkowego z chwilą otwarcia spadku lub później. Do długów spadkowych należą także koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek oraz obowiązek wykonania zapisów zwykłych i poleceń, jak również inne obowiązki przewidziane w przepisach księgi IV KC (art. 922 § 3 KC). Szczególnego rodzaju długami spadkowymi mogą być np. koszty leczenia spadkodawcy, opieki nad nim, jego utrzymania, koszty związane z jego ostatnią chorobą poprzedzającą zgon, czyli te wszystkie koszty, jakie określiła osoba bądź osoby poniosły przed śmiercią spadkodawcy w związku z jego niedołęstwem lub chorobą, a których spadkodawca nie zdążył lub nie mógł – wobec braku środków – uregulować³⁵.

1.2. Zdolność do dziedziczenia

Kodeks cywilny określa „cechy”, które musi posiadać spadkobierca. Wskazano je w art. 927 § 1–3 KC. Owe „cechy” to nic innego jak zdolność do dziedziczenia.

W świetle regulacji art. 927 KC, spadkobiercą może być osoba fizyczna, *nasciturus*, osoba prawna oraz fundacja ustanowiona w testamencie.

Osoba fizyczna może być spadkobiercą, jeżeli żyje w chwili otwarcia spadku. Podobnie dziecko poczęte w chwili otwarcia spadku będzie dziedziczyć, jeżeli urodzi się żywe (zob. art. 927 § 1 i 2 KC).

Na plusika'

Z art. 927 § 1 KC wynika, że osoba fizyczna, która żyje w chwili otwarcia spadku, co do zasady, może być spadkobiercą. Dalsze przepisy KC modyfikują powyższą zasadę. I tak nie będzie dziedziczyć spadkobierca uznany za niegodnego (zob. art. 928 § 2 KC) czy spadkobierca ustawowy, który zrzekł się dziedziczenia w umowie zawartej ze spadkodawcą (zob. art. 1049 § 2 KC).

³³ Zob. post. SN z 28.11.2000 r., IV CKN 94/00, Legalis.

³⁴ Zob. post. SN z 23.3.2000 r., II CKN 796/98, Legalis.

³⁵ Zob. wyr. SA w Szczecinie z 8.6.2017 r., I ACa 102/17, Legalis.

Wobec **osoby prawnej** ustawodawca postawił wymóg analogiczny do wymogu stawianego osobie fizycznej. Musi ona istnieć w chwili otwarcia spadku (zob. art. 927 § 1 KC).

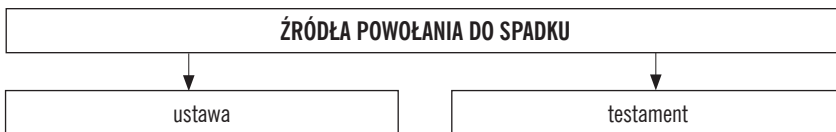
Z kolei **fundacja** ustanowiona w testamencie przez spadkodawcę może być spadkobiercą, jeżeli zostanie wpisana do rejestru w ciągu 2 lat od ogłoszenia testamentu (art. 927 § 3 KC).

1.3. Źródła powołania do spadku

Kodeks cywilny wymienia **dwa źródła powołania** do spadku. Jest to **ustawa** albo **testament**.

Dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą. Z kolei dziedziczenie ustawowe co do części spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo gdy którakolwiek z kilku osób, które powołał do całości spadku, nie chce lub nie może być spadkobiercą, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie (zob. art. 926 § 2 i 3 KC). Słusznie wskazuje judykatura, że przepisy KC regulujące kwestie dziedziczenia dają zatem prymat woli spadkodawcy wyrażonej w testamencie³⁶.

Drugim źródłem powołania jest **testament**, który stanowi jedyną formę rozrządzenia majątkiem na wypadek śmierci. Kodeks cywilny wyróżnia kilka form testamentu. Może to być testament zwykły (testament holograficzny, testament notarialny, testament allograficzny) bądź testament szczególny (testament ustny, testament podróży czy testament wojskowy). Jak wskazuje się w orzecznictwie, przez testament w świetle przepisów KC rozumie się albo czynność prawną wraz z koniecznym jej składnikiem, jakim jest objaw woli spadkodawcy – testatora, albo też dokument obejmujący to oświadczenie³⁷.

1.4. Chwila otwarcia spadku

O dacie nabycia spadku decyduje jego otwarcie. Spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy. Jak wskazuje się w orzecznictwie, pojęcie **otwarcia spadku** oznacza,

³⁶ Zob. np. post. SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z 22.12.2014 r., II NS 1673/14, Legalis.

³⁷ Zob. post. SN z 13.2.2001 r., II CKN 552/99, Legalis.

że z chwilą śmierci spadkodawcy należące do niego prawa i obowiązki majątkowe o charakterze cywilnoprawnym zmieniają swój charakter, stając się spadkiem. Prawo polskie łączy nabycie praw i obowiązków wchodzących w skład spadku ze zdarzeniem, jakim **jest śmierć spadkodawcy**. Nabycie to nie jest uzależnione ani od złożenia przez spadkobiercę oświadczenia o przyjęciu spadku, ani od uzyskania przez niego orzeczenia odpowiedniego organu państwowego. Wejście przez spadkobiercę w ogół praw i obowiązków zmarłego następuje z mocy prawa. Skutek ten ma miejsce także w sytuacji, gdy spadkobierca nie ma świadomości, że nastąpiła śmierć spadkodawcy i nabył on spadek. Związanie przez ustawę nabycia spadku przez spadkodawcę ze zdarzeniem prawnym, jakim jest śmierć osoby fizycznej, oznacza, że z chwilą śmierci spadkodawcy (otwarcia spadku) spadkobierca wchodzi z mocy prawa w ogół praw i obowiązków należących do spadku³⁸.

Ma plusika'

Taki sam stan prawny, jaki powstaje w razie śmierci osoby fizycznej, stwarza orzeczenie uznające daną osobę za zmarłą. Postanowienie o uznaniu za zmarłego ma charakter konstytutywny ze skutkiem wstecznym (*ex tunc*)³⁹. Zgodnie z art. 29 § 1 i 2 KC, zaginiony może być uznany za zmarłego, jeżeli upłynęło lat 10 od końca roku kalendarzowego, w którym według istniejących wiadomości jeszcze żył; jednak gdyby w chwili uznania za zmarłego zaginiony ukończył lat 70, wystarcza upływ lat 5. Uznanie za zmarłego nie może jednak nastąpić przed końcem roku kalendarzowego, w którym zaginiony ukończyłby lat 23. **Uznanie za zmarłego** może nastąpić również w związku z katastrofą. Jak wskazuje art. 30 § 1–3 KC, kto zaginął w czasie podróży powietrznej lub morskiej w związku z katastrofą statku lub okrętu albo w związku z innym szczególnym zdarzeniem, ten może być uznany za zmarłego po upływie 6 miesięcy od dnia, w którym nastąpiła katastrofa albo inne szczególne zdarzenie. Jeżeli nie można stwierdzić katastrofy statku lub okrętu, bieg terminu 6-miesięcznego rozpoczyna się z upływem roku od dnia, w którym statek lub okręt miał przybyć do portu przeznaczenia, a jeżeli nie miał portu przeznaczenia – z upływem lat 2 od dnia, w którym była ostatnia o nim wiadomość. Kto zaginął w związku z bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia nieprzewidzianym w sytuacjach wskazanych wyżej, ten może być uznany za zmarłego po upływie roku od dnia, w którym niebezpieczeństwo ustało albo według okoliczności powinno było ustać.

Domniemywa się, że zaginiony zmarł w chwili oznaczonej w orzeczeniu o uznaniu za zmarłego. Jako chwilę domniemanej śmierci zaginionego oznacza się chwilę, która według okoliczności jest najbardziej prawdopodobna, a w braku wszelkich danych – pierwszy dzień terminu, z którego upływem uznanie za zmarłego stało się możliwe. Jeżeli w orzeczeniu o uznaniu za zmarłego czas śmierci został oznaczony tylko datą dnia, za chwilę domniemanej śmierci zaginionego uważa się koniec tego dnia (art. 31 § 1–3 KC).

³⁸ Zob. wyr. SA w Krakowie z 30.9.2015 r., I ACa 799/15, Legalis.

³⁹ Zob. wyr. SN z 3.3.2016 r., II UK 86/15, OSNAPiUS 2017, Nr 9, poz. 118.

Chwila otwarcia spadku stanowi również punkt odniesienia przy obliczaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku. Ustalanie składu spadku, czyli różnicy między wartością stanu czynnego spadku (aktywów) i wartością stanu biernego spadku (pasywów), następuje, co do zasady, według reguł określonych w art. 922 KC, przy czym nie uwzględnia się jedynie zapisów i poleceń oraz długów z tytułu zachowku⁴⁰.

1.5. Nabycie spadku

Spadkobierca nabywa spadek z chwilą jego otwarcia (zob. art. 925 KC), co oznacza, że określone prawa i obowiązki wchodzi do majątku spadkobiercy i w związku z tym stają się częścią jego praw i obowiązków.

Nabycie spadku przez spadkobiercę (spadkobierców) następuje zatem z mocy prawa z chwilą określoną w art. 925 KC, więc wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku nie ma wpływu na datę nabycia spadku przez spadkobiercę⁴¹.

Kazus

Powództwem z 22.3.2017 r., Barbara Nowak domagała się zasądzenia na jej rzecz od Anny Kowalskiej kwoty 500 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami do dnia zapłaty, z tytułu niewypłaconej jej części dochodów z nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym, w którym znajdują się wynajmowane lokale mieszkalne i lokale użytkowe, za okres od 1.1.2004 r. do 28.2.2016 r., przypadających powódce, jako współwłaścicielce tej nieruchomości. Barbara Nowak wykazała, że jest współwłaścicielką w 6/24 nieruchomości, w której udziały nabyła w drodze dziedziczenia: 1/8 po ojcu Lucjanie Kowalskim zmarłym 23.3.2012 r. i 1/8 po babce Katarzynie Kowalskiej, zmarłej 15.11.2003 r. Od 2003 r. faktyczny zarząd przedmiotową nieruchomością wspólną sprawowała pozwana Anna Kowalska, będąca córką Katarzyny Kowalskiej i siostrą Lucjana Kowalskiego. Lokale mieszkalne i użytkowe znajdujące się w budynku są wynajmowane i przynoszą dochody.

Zmarła 15.11.2003 r., Katarzyna Kowalska pozostawiła testament, w którym do całości spadku powołała wnuczkę, Barbarę Nowak. W skład spadku wchodził udział we współwłasności przedmiotowej nieruchomości w wysokości 1/8. Z uwagi jednak na fakt, że postępowanie spadkowe po Katarzynie Kowalskiej zakończyło się prawomocnie dopiero 20.3.2016 r., dochody z przypadającego jej udziału w nieruchomości były dzielone w częściach równych (po 1/24) pomiędzy jej spadkobierców ustawowych: Annę Kowalską, Lucjana Kowalskiego i ich brata Ryszarda Kowalskiego. Po śmierci

⁴⁰ Zob. wyr. SN z 14.3.2008 r., IV CSK 509/07, MoP 2009, Nr 9, s. 510. Zob. też wyr. SA w Szczecinie z 26.2.2015 r., I ACa 765/14, Legalis; wyr. SA w Szczecinie z 18.9.2014 r., I ACa 377/14, Legalis.

⁴¹ Zob. wyr. SA w Warszawie z 30.6.2014 r., VI ACa 944/13, Legalis; wyr. WSA w Warszawie z 26.9.2008 r., III SA/Wa 1036/08, Legalis.

Ryszarda Kowalskiego w 2004 r. jego udziały w 1/3 dochodów z tytułu udziału po Katarzynie Kowalskiej przejęły w częściach równych jego trzy córki.

Dochody z nieruchomości były wypłacane według ustalonego i utrwalonego w rodzinie klucza udziałów. Każdy ze współwłaścicieli partycypował w dochodach stosunkowo do swoich udziałów, natomiast dochody przypadające na udział w wysokości 1/8 po Katarzynie Kowalskiej były dzielone pomiędzy jej spadkobierców ustawowych. Taki podział dochodów z udziału po Katarzynie Kowalskiej był wynikiem rodzinnej umowy. Po śmierci ojca Lucjana Kowalskiego w 2012 r. i przejęciu jego udziału Barbara Nowak otrzymywała dochody z tytułu udziału w 1/8 nieruchomości. Natomiast dochody z udziału w wysokości 1/8 po Katarzynie Kowalskiej były dzielone pomiędzy Annę Kowalską ($1/3 \times 1/8 = 1/24$), troje spadkobierców Ryszarda Kowalskiego (po $1/72$ każda z córek: $1/3 \times 1/24 = 1/72$) oraz Barbarę Nowak ($1/3 \times 1/8 = 1/24$). Całość dochodów z tytułu udziału po babce była wypłacana powódce dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, czyli od marca 2016 r.

W odpowiedzi na pozew, Anna Kowalska podniosła zarzut przedawnienia części roszczenia. Zarzut ten odparła powódka, wskazując że uzyskała ona możliwość realizacji swojego prawa dopiero z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania spadkowego po babce, czyli w marcu 2016 r., tym samym roszczenie zawarte w pozwie nie uległo przedawnieniu.

Oceń stan prawny

Z art. 207 KC wynika, że pożytki i inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współwłaścicielom w stosunku do wielkości udziałów. Istotą współwłasności jest zatem, że każdy ze współwłaścicieli staje się uprawniony do pobierania dochodów ze współwłasności, a jeżeli dany współwłaściciel nie pobrał przypadających mu dochodów, to może on wystąpić z roszczeniem o ich zapłatę. Roszczenie powódki jest związane bezpośrednio z bezwzględnym rzeczowym prawem własności, które jej przysługuje, przy czym nie jest to roszczenie o świadczenie okresowe, bowiem świadczenie w postaci dochodów ze współwłasności nie musi mieć charakteru periodycznego. Roszczeniem o świadczenie okresowe byłoby roszczenie o zapłatę czynszu najmu, jednak w przedstawionym stanie faktycznym Barbara Nowak dochodzi zapłaty należnej jej części dochodów z udziału we współwłasności. Na marginesie można jedynie wskazać, że dochód z czynszu najmu stanowi pożytek z rzeczy wspólnej, który stanowi składnik pewnej całości przypadającej współwłaścicielom.

Oceniając, z którą chwilą roszczenie powódki stało się wymagalne, warto odwołać się do uchwały SN z 10.5.1965 r.⁴², stanowiącej zasadę prawną. Sąd Najwyższy stwierdził w niej, że należność z tytułu czynszu jest wspólna dla wszystkich współwłaścicieli i wchodzi do zasobu wspólnych dochodów. Dopiero dochód netto powstały po upływie roku gospodarczego, po odliczeniu wydatków, dzieli się na współwłaścicieli stosownie do ich udziałów we współwłasności. Tym samym pozwana powinna rozliczyć

⁴² Uchw. SN z 10.5.1965 r., III C 14/65, Legalis.

przychody z czynszu do końca roku obrotowego, w którym zostały uzyskane, a obowiązek wypłaty udziału w dochodzie z nieruchomości powstawał w pierwszym dniu następnego roku obrotowego. Mając na uwadze, że odpowiednie rozliczenia, bilanse i podsumowania dotyczące konkretnego roku obrotowego dokonywane są zazwyczaj dopiero na początku następnego roku obrotowego, zasadnym jest przyjęcie, że roszczenie o wypłatę dochodu z nieruchomości za poprzedni rok obrotowy staje się wymagalne 1 stycznia następnego roku obrotowego.

Roszczenie powódki jest przedmiotem powództwa wniesionego 22.3.2017 r. Z kolei okres przedawnienia wynosi 10 lat (zob. art. 118 KC w brzmieniu sprzed nowelizacji⁴³ oraz *Uwagi do rozwiązania przypadku*). Oznacza to, że roszczenie o zapłatę udziału w dochodach z nieruchomości za okres wcześniejszy niż 10 lat przed wytoczeniem powództwa uległo przedawnieniu. Przedawnienie obejmie zatem część roszczenia powódki za lata 2004, 2005 oraz 2006. Odnosząc się do roszczenia z tytułu udziału w dochodach z nieruchomości za 2006 r., wskazać należy, uwzględniając przytoczoną wyżej uchwałę SN, że roszczenie to stało się wymagalne 1.1.2007 r., a więc w chwili wytoczenia powództwa z 22.3.2017 r. było już roszczeniem przedawnionym. Powódce przysługuje zatem roszczenie o udział w dochodach począwszy od 2007 r., przy czym roszczenie o udział w dochodach za 2007 r. stało się wymagalne 1.1.2008 r.

W przedmiotowej sprawie kluczowe jest również odniesienie się do stanowiska powódki, która podnosiła, że uzyskała możliwość realizacji swojego prawa dopiero z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania spadkowego po babce, czyli w marcu 2016 r., a tym samym roszczenie zawarte w pozwie nie mogło ulec przedawnieniu. W tym miejscu konieczne jest odwołanie do regulacji art. 925 KC. Zawarta w przepisie norma prawna wskazuje, że chwilą, z którą następuje nabycie spadku, jest chwila jego otwarcia. Z kolei art. 924 KC jednoznacznie wskazuje, że zawsze chwilą otwarcia spadku jest chwila śmierci spadkodawcy. Tym samym możliwość realizacji swojego roszczenia, jako współwłaściciela nieruchomości, Barbara Nowak uzyskała w dniu śmierci spadkodawczyni Katarzyny Kowalskiej, tj. 15.11.2003 r. W orzecznictwie słusznie wskazuje się, że dzień śmierci spadkodawcy jest zdarzeniem, z którym prawo materialne łączy skutek w postaci przejścia praw i obowiązków zmarłego, podlegających dziedziczeniu, na jego spadkobierców. Niezależnie więc od udokumentowania faktu nabycia spadku, spadkobierca może wykonywać cały szereg uprawnień zarówno czysto faktycznej, jak i jurydycznej natury. Spadkobierca może więc objąć spadek w posiadanie, zarządzać nim, w tym dokonywać czynności rozporządzających zarówno do poszczególnych przedmiotów spadkowych, jak i co do całego spadku, czy też przypadającego mu udziału w spadku. Może dalej bez uzyskania sądowego lub notarialnego dokumentu potwierdzającego nabycie spadku dochodzić na drodze sądowej swoich praw, tak wobec współspadkobierców, jak też wobec osób trzecich, które

⁴³ Nowelizacja KC, która weszła w życie 9.7.2018 r., m.in. skróciła ustawowe terminy przedawnienia – zob. art. 1 ustawy z 13.4.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1104).

nie będąc spadkobiercami, twierdzą, że nimi są⁴⁴. Przenosząc powyższe rozważanie na grunt przedstawionego stanu faktycznego, wskazać należy, że Barbara Nowak mogła wytoczyć powództwo o zapłatę należnej jej części dochodu z nieruchomości już w trakcie trwania postępowania spadkowego, co spowodowałoby przerwanie biegu przedawnienia, zgodnie z normą art. 123 § 1 KC.

Na marginesie wskazać jeszcze należy, że w myśl art. 207 KC, pożytki ze współwłasności przypadają współwłaścicielom stosunkowo do udziałów, a zatem pobranie przez jednego ze współwłaścicieli pożytków ponad przysługujący mu udział rodzi obowiązek zwrotu lub stosownego rozliczenia. Oznacza to, że Barbara Nowak może domagać się od Anny Kowalskiej zwrotu wyłącznie tych dochodów, które pobrała pozwana. Pozwana nie odpowiada natomiast za zwrot dochodów pobranych przez Ryszarda Kowalskiego i jego spadkobierców. Z art. 207 KC wynika, że pożytki ze współwłasności przypadają współwłaścicielom stosunkowo do udziałów, jeżeli zatem któryś ze współwłaścicieli pobrał pożytki w wysokości przekraczającej jego udział, to pozostali współwłaściciele mogą żądać od niego zwrotu nienależnie pobranych pożytków. Słusznie podkreśla judykatura, że brak jest podstaw do obciążania współwłaściciela sprawującego zarząd i dokonującego podziału dochodów odpowiedzialnością za zwrot całości pożytków nienależnie pobranych także przez innych współwłaścicieli⁴⁵.

Uwagi do rozwiązania przypadku

W powyższym stanie faktycznym zastosowanie znalazł art. 118 KC sprzed nowelizacji. W dniu 9.7.2018 r. w życie weszła ustawa nowelizująca⁴⁶, która zmieniła przepisy KC w ten sposób, że m.in. skróciła ustawowe terminy przedawnienia. Zgodnie z treścią art. 118 KC obowiązującego od 9.7.2018 r., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi 6 lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – 3 lata. Jednak koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż 2 lata. Z kolei przepisy przejściowe zawarte w art. 5 ust. 1 i 2 ustawy nowelizującej nakazują – co do zasady – do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie tej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych stosować od dnia jej wejścia w życie przepisy KC, w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą. Jednak, jeżeli zgodnie z przepisami KC w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą, termin przedawnienia jest krótszy niż według przepisów dotychczasowych, bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się z dniem wejścia w życie wskazanej ustawy. Jeżeli jednak przedawnienie, którego bieg terminu rozpoczął się przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, nastąpiłoby przy uwzględnieniu dotychczasowego terminu przedawnienia wcześniej, to przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu.

⁴⁴ Zob. wyr. SA w Warszawie z 30.6.2014 r., VI ACa 944/13, Legalis.

⁴⁵ Zob. wyr. SA w Warszawie z 30.6.2014 r., VI ACa 944/13, Legalis.

⁴⁶ Ustawa z 13.4.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1104).

1.6. Niegodność dziedziczenia

1.6.1. Przyczyny uznania spadkobiercy za niegodnego

Ustawodawca, posługując się w art. 928 § 1 KC sformułowaniem „może być uznany” zamiast np. „jest uznany”, wskazał na luz decyzyjny sądu w tej kwestii⁴⁷, z tym zastrzeżeniem, że spadkobierca może być uznany za niegodnego dziedziczenia tylko na gruncie wskazanych w powołanym przepisie trzech samodzielnych podstaw niegodności.

Spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego, jeżeli:

- 1) **dopuszczył się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy;**

Na plusika'

Problematyczne jest, czy podstawą uznania za niegodnego będzie dopuszczenie się jakiegokolwiek przestępstwa przeciwko spadkodawcy, czy może podstawą uznania mogą być określone kategorie przestępstw. W orzecznictwie SN podkreśla się, że katalog ciężkich umyślnych przestępstw, których popełnienie może prowadzić do uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia, nie jest ograniczony jedynie do przestępstw przeciwko życiu lub zdrowiu spadkodawcy, przeciwko wolności, czci i nietykalności cielesnej spadkodawcy oraz przeciwko rodzinie i opiece. Istotne jest to, aby było to przestępstwo ciężkie i umyślne, a za takie uznać można jedynie przestępstwo, które godzi w podstawy egzystencji spadkodawcy (np. spalenie domu, stanowiącego centrum życiowe spadkodawcy, kradzież wózka inwalidzkiego, w konsekwencji czego spadkodawca zostaje pozbawiony możliwości poruszania się)⁴⁸.

- 2) **podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności;**

Na plusika'

Jak wskazuje się w orzecznictwie, fakt sporządzenia testamentu w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, w żadnym razie nie może być utożsamiany z podstępem czy nakłonieniem spadkodawcy za pomocą groźby do sporządzenia/odwołania testamentu. Fakty te mogą współistnieć, ale wadliwość oświadczenia woli, wynikająca z braku zdolności testowania, sama z siebie nie dowodzi podstępu czy groźby⁴⁹. Stan psychiczny, nawet wyłączający świadomość testowania, nie ma prostego przełożenia na zaistnienie okoliczności określonych w art. 928 KC. Przesłanka uznania za niegodnego w postaci podstępnego działania spadkobiercy w stosunku do spadkodawcy spełniona może być jedynie wtedy, gdy spadkodawca w związku

⁴⁷ Zob. wyr. SA w Warszawie z 14.1.2014 r., I ACa 1250/13, Legalis.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Zob. wyr. SO we Wrocławiu z 9.10.2014 r., I C 1001/12, Legalis.

z działaniami spadkobiercy sporządza, czy też odwołuje testament wbrew swojej rzeczywistej woli⁵⁰.

3) umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego.

Na plusika

Artykuł 928 § 1 pkt 3 KC wymienia jedną z trzech samodzielnych podstaw uznania niegodności spadkobiercy, tj. umyślne ukrycie lub zniszczenie testamentu spadkodawcy, podrobienie lub przerobienie testamentu albo świadome skorzystanie z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego⁵¹. Celem wskazanego unormowania jest zapobieganie takim działaniom spadkobierców, które zmierzałyby do unicestwienia woli spadkodawcy⁵².

1.6.1.1. Przesłanka umyślnego dopuszczenia się ciężkiego przestępstwa na szkodę spadkodawcy

Brzmienie art. 928 § 1 pkt 1 KC jest zbliżone do brzmienia art. 1008 pkt 2 KC, w którym ustawodawca zawarł przesłanki wydziedziczenia. Wskazano tam, że podstawą wydziedziczenia może być dopuszczenie się przez uprawnionego do zachowku, względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób, umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci. Regulacje te nie są tożsame, dlatego przy ocenie niegodności dziedziczenia nie można *a priori* wykluczać, jako przesłanki prowadzącej do uznania spadkobiercy za niegodnego, także przestępstwa przeciwko mieniu.

Kazus

Wiktor Nowak zmarł nagle 10.11.2017 r. Nie pozostawił testamentu. Przed śmiercią Wiktor złożył zawiadomienie do prokuratury o podejrzeniu popełnienia na jego szkodę przestępstwa kradzieży środków pieniężnych z prywatnego sejf. Jako podejrzanego, Wiktor wskazał swojego ojca – Henryka Nowaka. Jego zdaniem ojciec znał szyfr do sejf. i wiedział, że syn trzyma tam duże kwoty pieniędzy oraz drogocenną biżuterię. Prokuratura umorzyła jednak postępowanie z powodu braku dowodów, które mogłyby świadczyć o popełnieniu przez Henryka Nowaka zarzucanego mu czynu. Pomimo to Wiktor do końca życia uważał, że ojciec go okradł, dlatego nie chciał mieć z nim żadnego kontaktu. Po śmierci Wiktora, jego matka – Anna Nowak wniosła powództwo przeciwko Henrykowi Nowakowi o uznanie go za niegodnego dziedziczenia po tragicznie zmarłym synu. W uzasadnieniu powództwa wskazała, że Wiktor nie

⁵⁰ Zob. wyr. SA w Warszawie z 18.12.2014 r., VI ACa 304/14, <http://orzeczenia.ms.gov.pl>

⁵¹ Zob. wyr. SO w Łomży z 19.9.2013 r., I Ca 229/13, <http://orzeczenia.ms.gov.pl>

⁵² Zob. wyr. SO we Wrocławiu z 23.1.2015 r., I C 1001/12, Legalis.

mógł wybaczyć ojcu kradzieży, a takie zachowanie spadkobiercy uzasadnia uznanie go za niegodnego.

Czy w powyższym stanie faktycznym zachodzi przesłanka, o której mowa w art. 928 § 1 pkt 1 KC?

Zgodnie z art. 928 § 1 pkt 1 KC, spadkobierca może być uznany za niegodnego dziedziczenia, jeżeli dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy. Jak już wyżej wspomniano, podstawą uznania za niegodnego może być przestępstwo przeciwko mieniu, pod warunkiem, że będzie umyślne i ciężkie, a więc godzące w podstawy egzystencji spadkodawcy. W przedstawionym stanie faktycznym prokuratura umorzyła jednak postępowanie z powodu braku dowodów, które mogłyby świadczyć o popełnieniu przez Henryka Nowaka przestępstwa kradzieży. Tym samym przyjąć należy, że Henryk Nowak nie dopuścił się kradzieży na szkodę syna. Samo odczucie spadkodawcy nie jest wystarczające dla uznania, że zachodzą przesłanki niegodności. Uznanie za niegodnego może nastąpić, jeżeli spadkobierca dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy, a tym samym fakt popełnienia przestępstwa musi być bezsprzeczny.

W praktyce pojawił się problem, czy sąd cywilny może samodzielnie ocenić, że dane zachowanie pozwanego wyczerpuje znamiona przestępstwa popełnionego na szkodę spadkodawcy, przy uprzednim braku prawomocnego skazania pozwanego przez sąd karny.

Kazus

Henryk Baran zmarł 12.10.2017 r. Anna Nowak powództwem z 1.2.2018 r. domagała się uznania Katarzyny Baran za niegodną dziedziczenia po Henryku Baranie. Spadkodawca był ojcem powódki, pozwana zaś była jego drugą żoną. Przed zawarciem związku małżeńskiego z Katarzyną, Henryk przeniósł na nią własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego (garażu) w drodze umowy sprzedaży za kwotę 80 000 zł. Tuż po ślubie, prywatnym aktem oskarżenia z 26.3.2017 r. Henryk wystąpił przeciwko notariuszowi oraz Katarzynie, zarzucając im oszustwo przy sporządzaniu umowy sprzedaży ww. własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego oraz lokalu użytkowego. Z uwagi na śmierć Henryka, oskarżenie to popierała jego córka – Anna, ale następnie je cofnęła. W efekcie zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa nie doprowadziło do wszczęcia przez uprawnione organy postępowania karnego wobec Katarzyny, ani tym bardziej do jej prawomocnego skazania za popełnienie przestępstwa na szkodę spadkodawcy. Pomimo to Anna domagała się uznania Katarzyny za niegodną dziedziczenia po spadkodawcy, z uwagi na dopuszczenie się przez pozwaną ciężkiego, umyślnego przestępstwa na szkodę spadkodawcy. Zdaniem Anny, przesądza o tym fakt złożenia przez ojca prywatnego aktu oskarżenia.

Czy sąd cywilny może samodzielnie ocenić, że dane zachowanie Katarzyny wyczerpuje znamiona przestępstwa popełnionego na szkodę spadkodawcy?

Zgodnie z normą art. 928 § 1 pkt 1 KC, spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego, jeżeli dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy.

W przedstawionym stanie faktycznym brak jest jednak podstaw uznania, że wskazana przesłanka zachodzi. Przeciwno pozwanej nie zostało finalnie wszczęte postępowanie przez uprawnione organy ani nie doszło do jej prawomocnego skazania za popełnienie jakiegokolwiek przestępstwa na szkodę spadkodawcy. Brak zatem wyroku karnego, który w świetle art. 11 KPC byłby wiążący dla sądu cywilnego. W orzecznictwie wskazuje się, że ze sformułowania art. 928 § 1 pkt 1 KC wynika, iż – co do zasady – sąd cywilny nie jest uprawniony do dokonania samodzielnej oceny, czy konkretne zachowanie spadkobiercy stanowi przestępstwo. W związku z tym decydujące i konieczne byłoby uprzednie prawomocne skazanie pozwanej przez sąd karny za popełnienie przestępstwa na szkodę spadkodawcy, i to o charakterze umyślnym. Ponadto, wskazuje się, że do sądu cywilnego należeć może jedynie samodzielna ocena, czy popełnione przestępstwo ma charakter ciężki, ponieważ sąd karny nie dokonuje takiej oceny, w szczególności pod kątem skutków cywilnoprawnych, np. przewidzianych w art. 928 § 1 pkt 1 KC⁵³. A zatem, skoro Katarzyna nie została w ogóle prawomocnie skazana za dopuszczenie się jakiegokolwiek przestępstwa przeciwko spadkodawcy, to sąd cywilny nie może badać, czy było to przestępstwo popełnione umyślnie i o ciężkim charakterze.

Rozstrzygając o niegodności dziedziczenia na podstawie przesłanki zawartej w art. 928 § 1 pkt 1 KC, pojawia się wątpliwość, czy sąd cywilny może dokonać samodzielnej oceny, że dane zachowanie spadkobiercy stanowi ciężkie przestępstwo.

Kazus

Antoni Kowal oraz jego starszy brat Maciej są jedynymi spadkobiercami ustawowymi zmarłej 12.12.2017 r. Mirosławy Kowal. Spadkodawczyni od śmierci męża mieszkała z młodszym synem Antonim, Maciej natomiast zaraz po studiach wyjechał do Warszawy, a rodzinne miasto odwiedzał rzadko, średnio raz na 2 lata. W czasie pobytu w domu Maciej nie widywał się z młodszym bratem, który na skutek łączącego braci konfliktu wyprowadzał się na ten czas. Maciej zauważył jednak, że matka wygląda na zastraszoną i zdominowaną przez Antoniego, ale próby dowiedzenia się czegokolwiek kończyły się niepowodzeniem. Od sąsiadów dowiedział się jedynie o pojawiających się co jakiś czas awanturach w mieszkaniu matki. Antoni nie pracował, utrzymywała go matka z niewielkiej emerytury. Sąsiedzi opowiadali Maćkowi, że często widzą Antka pijanego i stojącego w bramie. W lipcu 2016 r. Mirosława Kowal trafiła do szpitala ze śladami pobicia. Wówczas okazało się, że młodszy syn znęcał się fizycznie i psychicznie nad swoją matką w ten sposób, iż wszczynął awantury, podczas których używał słów powszechnie uznanych za obelżywe, ubliżał matce, popychał, szarpał za włosy i ubranie, bił pięściami i kopał po ciele, zmuszał do chodzenia kilka razy dziennie po piwo, a ponadto 4.7.2016 r. poprzez przytrzymywanie za włosy i uderzanie głową o ścianę dokonał naruszenia czynności narządów ciała Mirosławy Kowal, w wyniku czego doznała ona dolegliwości bólowych twarzy, krwawienia z nosa, powyższe obrażenia spowodowały u niej naruszenie nietykalności cielesnej w rozumieniu

⁵³ Zob. wyr. SA w Gdańsku z 20.9.2016 r., I ACa 189/16, OSP 2017, Nr 7–8, poz. 78.

art. 217 KK, co stanowi przestępstwo określone w art. 207 § 1 KK. Za powyższe przestępstwo SO wymierzył Antoniemu karę roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszaniem jej wykonania na okres próby wynoszący 5 lat, oddając oskarżonego pod dozór kuratora.

Pozwem z 3.2.2018 r. Maciej Kowal żądał uznania Antoniego Kowala za niegodnego dziedziczenia. W uzasadnieniu podał, że pozwany „dopuścił się ciężkiego przestępstwa przeciwko matce, co stanowi wystarczającą przesłankę uznania go za niegodnego dziedziczenia po zmarłej matce”. Pozwany nie uznał żądania pozwu, podnosząc że sytuacja rodzinna między nim a matką była pozytywna. obrażenia, których doznała spadkodawczyni, miały być – w jego ocenie – wynikiem tego, że spadkodawczyni kilka razy przewróciła się w domu. Ponadto, nawet uwzględniając wyrok skazujący za czyn opisany w art. 207 KK, Sąd – zdaniem pozwanego – musi uwzględnić, że jest to występki, nie zaś zbrodnie, dlatego nie można traktować go jako ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy.

Oceń zasadność roszczenia Macieja Kowala

Na wstępie należałoby odnieść się do stanowiska wyrażanego w judykatach, w świetle którego ze sformułowania art. 928 § 1 pkt 1 KC wynika, że – co do zasady – sąd cywilny nie jest uprawniony do dokonania samodzielnej oceny, czy konkretne zachowanie spadkobiercy stanowi przestępstwo, dlatego istotne znaczenie ma istnienie wyroku skazującego spadkobiercę za umyślne przestępstwo przeciwko spadkodawcy⁵⁴. Wyrok taki jest wiążący dla sądu cywilnego, o czym przesądza norma art. 11 KPC. Tym samym Sąd rozpoznający powództwo Macieja Kowala musi uwzględnić wyrok skazujący wydany w postępowaniu karnym.

Z art. 928 § 1 pkt 1 KC wynika, że spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego, jeżeli dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy, jednak żaden z przepisów KC nie definiuje **przestępstwa ciężkiego**. Jak wskazuje się w orzecznictwie, niewątpliwie za takie przestępstwo należy potraktować zbrodnie przeciwko spadkodawcy, usiłowanie ich popełnienia albo podżeganie do nich. Jednocześnie nie można wykluczyć, że jako przestępstwo ciężkie należy ocenić również występkę, przy uwzględnieniu nasilenia złej woli spadkobiercy, podstaw oraz uporczywości jego działania⁵⁵. Nie ma więc przeszkód, aby za umyślne i ciężkie przestępstwo uznać również występki⁵⁶. Ocena, czy dane przestępstwo ma charakter przestępstwa ciężkiego, należy do sądu cywilnego⁵⁷.

⁵⁴ Zob. wyr. SA w Gdańsku z 20.9.2016 r., I ACa 189/16, OSP 2017, Nr 7–8, poz. 78; wyr. SA w Katowicach z 19.12.2014 r., I ACa 787/14, Legalis; wyr. SA w Białymstoku z 10.4.2013 r., I ACa 23/13, OSA 2013, Nr 8, poz. 19.

⁵⁵ Zob. wyr. SA w Krakowie z 28.11.2014 r., I ACa 1191/14, Legalis. Zob. też wyr. SA w Gdańsku z 14.6.2000 r., I ACa 262/00, OSA 2002, Nr 3, poz. 25.

⁵⁶ Zob. wyr. SA w Krakowie z 28.10.2016 r., I ACa 747/16, Legalis.

⁵⁷ Zob. wyr. SO w Kielcach z 23.2.2016 r., I C 15/15, Legalis; wyr. SA w Katowicach z 19.12.2014 r., I ACa 787/14, Legalis.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl